

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Univers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prave
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

5. De Bonitate, & turpitudine Actuum interiorum voluntatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

voluntatem opus exterius vt obiectum, sed quæ ipsum opus circumstant, velle vt obiecti conditiones adiunctas: nam eo ipso quo voluntas vult operis adiunctas conditiones, habet eas vt sui obiecti partes: id, quod volumus nostræ est voluntatis obiectum: ergo si volumus operis circumstantias, in eas tanquã in obiecta vel obiecti partes ferimur. ite si aliqua circumstantia operis nos per iustam & probabilem ignorantiam bona fide later, voluntaria non est; quia in obiectum voluntatis non cadit: ergo si est voluntati nota, in obiectum transit non quidem primum sed secundarium. Et is, qui voti vel iurifurandi vinculo obstrictus delinquit contra votum vel iururandum, nõ solum vult opus exterius, in quo peccat; sed etiam vult sui voti vel iurifurandi violationem; nam si sui voti vel iurifurandi memor & concius peccat, eo ipso vult contra iururandum vel votum quippiam efficere. Quibusdam hæc quæstio videtur esse non rei sed nominis: quoniam quidquid sequamur, dicere oportet circumstantias operis voluntarias esse; siue quia in obiecta transeant, siue quia obiecti conditiones sint. Si dicas, cur dicuntur circumstantiæ, si sunt voluntatis obiecta. Respondeo cum Ochamo & Gabriele esse circumstantias actuum exteriorum, qui sunt actus cuiuscunq; alterius facultatis præterquam voluntatis, sed ipsius voluntatis sunt obiecta secundaria. Circumstantia enim actus est id, quod ad substantiam actus non pertinet, & quo variato nõ variatur actus: vt si speculeris, disputes, vel deambules modò ob honestatem & virtutem, modò ob inanem gloria, idem actus permanet. At si velis poenitentiam agere nunc metu gehennæ, nunc amore Dei, substantia actus mutatur, hoc est, non permanet idem voluntatis actus. ergo finis est circumstantia actus exterioris quia cum mutatur, actum exteriorem non variat, sed non est circumstantia voluntatis, quoniam si mutatur, variat omnino voluntatis actum.

Cap. V.

De bonitate, & turpitudine actuum interiorum voluntatis.

PRIMO queritur, An bonum & malum sint differentie secundum substantiam actuum interiorum voluntatis: ita vt eius actus bonus interior semper sit per rationem, & substantiam ab actu malo distinctus. Dux sunt opiniones: prima tradit esse differentias secundum substantiam actuum interiorum voluntatis, esse verò differentias secundum accidens actuum exteriorum, hoc est, aliarum viriũ aut facultatum. Ita sensit Conradus, Capreolus, & Ferrariensis, & huius sententia S. Thomam fuisse contendit. Probant, quia actus eatenus est in genere moris, quatenus est voluntarius & liber: ergo si actus quatenus est voluntarius, mutatur, eo ipso per naturam, & substantiam in totum variatur. Sed actus voluntatis interior de bono in malum mutari non potest nisi quatenus liber & voluntarius existit, ergo in sua natura & substantia mutatur, si ex bono transit in malum. At verò actus exterior quia extrinsecus solum est voluntarius ob imperium voluntatis & rationis; ideo potest idem in sua natura

& substantia permanere, quamuis voluntatis imperium mutetur, vt planè constat in eo, qui deambulat ob honestatem: & deinde mutata voluntate & animo in deambulatione perseverat ob malum finem sibi propositum. Secunda opinio docet bonum & malum tum actuum exteriorum, tum interiorum, voluntatis esse secundum accidens differentias. Ita sentiunt Bonaventura, Durandus, Caietanus, Maior & alij. Hæc opinio quibusdam iunioribus verior apparet: quod probant. Primò quia verum & falsum duntaxat assensum intellectus secundum accidens distinguunt: nam Socrate sedente, assensus meus, quo assentior, Socrates sedet, est verus: Socrate veròistente, si permaneam in eodem iudicio, & sententia, qua credo Socratem sedere, assensus est falsus; & ita docuit Aristoteles, orationem esse veram aut falsam sola mutatione rei obiectæ. ergo bonum & malum solum etiam secundum accidens actuum voluntatis distinguunt: quoniam sicut verum & falsum in respectu, & ordine ad rem obiectam consistunt, ita bonum & malum in comparatione cum ipsa ratione; & sicut potest res obiecta mutari absque vlla mutatione assensus: sic etiam potest nostra ratio variari absque vlla varietate in actu voluntatis facta. Deinde idem actus voluntatis aliquando primò non est malus, quia nihil ratio ante considerat, & animaduertit; & deinde incipit esse malus, quia continuatur iam considerante & animaduertente ratione. Item fieri, potest: vt quis in actu voluntatis persistat, etiam post Principis vel Prætoris & Magistratus interdictum, per ignorantiam vel obliuionem, mala fide contractam & susceptam. proinde ante legem auctoritate Principis latam, erat bonus cum nulla lege vetaretur; post interdictum verò Principis quod lateret per ignorantiam, vel obliuionem crassam incipit esse malus: ergo actus voluntatis sola accessione præcepti vel legis, potest ex bono fieri malus. Si Titius (v.g.) vult feria quinta ante mediã noctem carnis vesci, & deinde post mediam noctem exactam, id ipse sua culpa ignorans, in eadem voluntate persistit, in eo actus voluntatis ex bono fit malus. Item cum presbyter vult in æde sacra rem diuinam facere, & deinde Superiore id prohibente, in eadem voluntate perseverat, ex bona in malam transit voluntas. Postremò genus moris naturæ accedit; sicut etiam ars naturæ iam ante constituitur, tanquam quidam adhibitus ornatus adiungitur: sed vna eademque materia artificis ingenio, & opera potest diuersas species & formas artis suscipere: ergo vnus & idem naturæ actus potest in genere moris diuersas species secundum bonum & malum habere, quoniam tum ars, tum etiam genus moris sunt naturæ accidentia, at naturæ substantiam accidentia mutare non possunt. Mihi verò prior sententia multo magis arridet, quoniam variato obiecto substantia & natura actus mutatur, cū ab obiecta re actus specie suam, naturã & substantiam sumat; sed voluntatis obiectum est bonum, honestum, iucundum, vel utile, à ratione propositum: at ratio proponit & offert bonum, voluntati suis circumstantijs determinatum. ergo quandocunq; actus voluntatis interior ex bono fit malus, mutatur eius obiectum

Bona. 2. d.
41. a. 1. q. 2.
Dnr. 2. dist.
40. q. 3. Co
ic. 1. 2. q. 19.
art. 1. q. 9.
20. art. 6.
Maior. 1. d.
17. q. 8. Me
di. 1. 2. q.
19. art. 1.

Coma. 1. 2.
q. 19. art. 1.
c. 2. d. 40. q.
1. ar. 1. Fer
riensis. li. 3.
con. gen. c.
11. Ocham
& Gabr. 2.
d. 41. q. 1. a.
2. Richa. 2.
d. 40. ar. 2.
q. 1. Alon
tra. 1. Mo
ral. c. 6.

ex toto vel ex parte, quia mutatur aut finis, aut alia circumstantia. Finis est præcipuum voluntatis obiectum, alia quæcunque circumstantia est saltem pars rei obiectæ voluntati, vt patet in subiectis exemplis: si vis sacrificare in loco non debito, aut tempore non legitimo, locum & tempus tua voluntas respicit: si vis edere & vesci loco nõ debito, aut vti pecunia vetita per legem Principis nunc positam, voluntas tua tendit in id totum, quod ratio scienter, vel per ignoratiam aut obliuionem vitiosam, & mala fide contractam proponit, quoniam mutatur obiectum. Pari quoque modo actus volütatis interior ex bono transit in malum, eo quod ratio bona fide mihi ostendat vt bonum, quod reuera est malum, modo vero mala fide idem proponit vt bonum; ac proinde voluntas modo peccat, sed eius actus est omnino in natura sua & substantia mutatus, quoniã voluntatis prior actus terminatur in alio obiecto, videlicet in eo, quod ratio vt ex omni parte bonũ ostendebat: at nunc terminatur in eo, quod ratio, vt ex aliqua parte malum proponit: non enim voluntas in obiectum fertur vt est in rebus ipsis, sed vt est à ratione propositum: quare mutato iudicio rationis, volütatis obiectum mutatur: & eo variato, voluntatis actus idem permanere non potest, secus verò est in assensu rationis, qui ex vero fit falsus sola mutatione rei. nam cum tu iudicas Socratem federe, eo surgente & stante: id eo tuum iudiciũ est falsum, quod erat ante verum, quia mutato Socrate in tuo iudicio, quo antea iudicabas Socratem federe, persistis, & idcirco falleris sola mutatione Socratis. Verum igitur & falsum, accidentia sunt iudicij tui ad rem quæ extra te est, relata: at bonum & malum non sunt semper accidentia actus voluntatis interni, sed externi, scilicet actus alterius facultatis, quàm voluntatis.

Secundò queritur, An actus volütatis interior lapsu temporis possit esse bonus & malus? Duæ sunt opiniones: *Prima docet*, proprium esse actus exterioris vt processu & cursu temporis bonus & malus possit esse, quia potest ad tempus continuari, & eo tempore voluntas mutari potest ob finem bonum vel malum oblarum. At verò interior actus voluntatis si primũ est bonus, & deinde incipit esse malus, hoc non potest accidere nisi mutato volütatis obiecto, quo variato, actus voluntatis secundum substantiam mutatur. Sic sentit Conradus. *Secunda opinio* censet eundem voluntatis actum progressu temporis ex bono in malum transire, posse. Est opinio Durandi, Caietani, & Maioris, quæ verior videtur quibusdam alijs, non mihi, quod probant. Nam, vt dixi, actus voluntatis potest esse circa aliquod obiectum minimè aduertente ratione turpitudinem eius: potest quoque accidere, vt idem actus in voluntate permaneat intellectu ei obiectæ deformitatem considerante: & tunc huiusmodi actus voluntatis erit idem secundum substantiam, & tamen initio non erat malus, & postea malus euadit. Item vt paulò ante iam dixi si Titius feria quinta ante mediam noctem habeat in animo carnes edere, non est mala voluntas, & potest contingere, vt in eadem voluntate perseveret post mediam noctem per ignorantiam sua culpa sus-

ceptam, putas nondum mediam noctem fluxisse: & tunc decursu temporis voluntas Titij facta est mala. Deinde vt etiam iam dixi si Titius presbyter velit in templo sacris non interdictio rem diuinam facere, & interim dum in hac voluntate persistit, templũ interdictum sacris id Titio culpa sua ignorante, tunc voluntas Titij cum antè esset bona, facta est mala. Pari ratione Titio continuante voluntatem efficiendi aliquid, potest, accidere, vt superioris præceptum accedat, quo id fieri vetetur Titio tale ignorate sua culpa præceptum. *Sed in his* non mihi videtur eadem voluntas permanere, quia variatur obiectum, vel obiecti pars, in quod fertur voluntas, vt hæcenus dixi.

Tertiò queritur, An bonitas actuum interiorum quos elicit voluntas solum à re obiecta sumatur. Duæ sunt opiniones. *Prima docet* solummodo ab obiecto & non à circumstantijs deriuari: quoniam actus interior voluntatis nullam circumstantiam habet, cum circumstantiæ nequaquam comitentur actum interiore, sed exteriorem tantummodo, vt planè constat in circumstantijs quæ sequuntur, nimirum *cur, quid, vbi, & quando*: nam locus & tempus & quantitas obiecti, & conditio & qualitas vel eius cui peccando nocemus vel eius, qui peccat, vel rei & materiæ in qua peccatum versatur, & finis propositus, sub voluntatis obiectum cadunt: quoniam si velis rem è loco sacro furari, tua voluntas omnino fertur tanquam in obiectum, in rem & locum sacrum: quare licet circumstantiæ ad actum exteriorem relata, vel ad obiecta inter sese, circumstantiarum rationem habeant, relata tamen ad actum interiore voluntatis, obiecti conditionem accipiunt, ita S. Thomas, Durandus, Ocham, & Gabriel videntur sensisse. *Secunda opinio* tradit etiam in actibus interioribus voluntatis bonitatem, aut deformitatem non solum ab obiecto, sed etiam à circumstantijs deduci. Hæc duas opiniones facili negotio sibi inuicem conciliari posse nonnulli, falso, vt mihi videtur, existimant: aiunt enim Circumstantiam dupliciter accipi. *Primò* modo vt est accidens conueniens rei, sine quo potest actus in genere & specie moris consistere. Veluti si Titius velit rem è loco sacro furripere, locus sacer accidens est huiusmodi voluntati, siquidem potest esse sola furandi cupiditas. *Secundò* modo potest circumstantia sumi, quatenus conditio quedam, quæ actum comitata circumstat. Si circumstantia primo modo consideretur, tunc circumstantiæ sicut sunt accidentia actus exterioris, sine quibus potest actus exterior omnino consistere, sic etiam possunt esse accidentia actus interioris, sine quibus posset etiam interior actus esse. At vero si circumstantia secundo sumatur, tunc aliquæ circumstantiæ sunt actus exterioris, non autem interioris: nam dubitari, inquit, nõ potest quin locus & tempus actum exteriorem tanquam circumstantiæ comitentur, sunt enim quædam conditiones quæ actum exteriorem circumstant, at verò ad voluntatem relata locus & tempus in obiecti conditionem transeunt; non enim actum interiore circumstant, sed potius vna cum obiecto in actum voluntatis cadunt. Quare locus & tempus actus exterioris circumstantiæ sunt: actus

verò

Conrad. 1. 2.
q. 19. art. 1.
C. q. 10. ar.
6. Dur. Cai.
et. Maior
locus ante
curat.

S. Tho. 1. 2.
q. 19. art. 2.
Dur. 2. d. 1.
38. q. 1. n. 8.
Ocham 2.
d. 10. q. 1. et
quod 1. 7. q.
10. Gab. 2.
d. 41. q. 1. a
2. in proba.
4. conclus.
C. 3. d. 23.
q. 1. art. 1.

verò interioris sint obiecti quædam conditiones & partes. Item circumstantia finis in actu interiori verè obiecti rationem habet, cum tamen actus exterioris solum sit circumstantia. Insuper quantitas obiecti quæ est circumstantia, Quid, ut quod furtum sit magnum vel paruum, actus exterioris circumstantia est: verum interioris, est obiecti pars & conditio. Ad hæc qualitas eius, qui peccato læditur, vel qualitas materiæ, in qua peccatur, in actu interiori, obiecti rationem habet, cum in actum voluntatis incurrat, licet in actu exteriori solum rationem circumstantiæ retineat. Quare nullo modo, inquit, videtur dubitandum, quin circumstantia hominis agentis etiam in actu interiori voluntatis possit propriè circumstantiæ rationem habere. Vt si Titius voto castitatis adstrictus velit explendæ libidinis gratia cum scorto rem habere. Item tempus etiam in actu interiori potest aliquando solum habere vim circumstantiæ, ut si Titius amet aliquid, quando aliud amare lege & iure debet, & amore eius, quod diligit, ab alio, quod amare oportebat sese alienat, ac seuo cat, quamuis hic potius in non amando, quod alioqui amare iure & lege cogitur, peccet. Hæc tamen mihi minimè probantur, & prior opinio verior videtur; quoniam circumstantia ad actum interiorem voluntatis relata, vel est obiectum præcipuum, ut est finis, vel saltem est rei obiectæ pars, cuiusmodi sunt reliquæ circumstantiæ, cum enim vis furari rem in loco sacro asseruaciam, aut in die festo laborare, locus & tempus sunt tuæ voluntatis obiecta ex parte. Item circumstantia est accidens humani actus, qua mutata, vel accedente vel recedente actus idem omnino permanet, ut cum vis speculari, orare, videre, audire, loqui, ingredi modo causa Dei, modo studio inanis gloriæ, actus exterior qui est alterius facultatis, non voluntatis, idem re ipsa manet, licet finis mutetur voluntatis imperio: at ipse voluntatis actus interior omnino mutatur, quoniam variatur obiectum, qui est finis: locus igitur, tempus, finis & aliæ circumstantiæ quæ ad actum exteriorem referuntur sunt accidentia, & eum non mutant, quia is actus, cū sit alterius facultatis suum proprium obiectum habet, vnde suam naturam sumit, ut patet in prædictis actibus, ut voluntatis actibus, at voluntatis actus interior refertur ad finem & alias circumstantias ut ad sua obiecta ex eoto vel ex parte, sed obiecto variato mutatur etiam actus, qui circa obiectum versatur, vnde substantiam habet.

Quarto quaeritur, An bonitas actuum interiorum quos producit voluntas à recta ratione pendeat. *Respondeo*, rem esse planè compertam pendere: quoniam obiectum voluntatis est bonum ut à ratione propositum, ergo bonitas voluntatis pendet à ratione rem bonam offerente, & monstrante. Item aliquando obiectum est malum, & tamen voluntas est bona, solum quia ratio huiusmodi obiectum ut bonum proponit iuxta rectum prudentiæ præscriptum: & hoc est quod ance iam dixi, actum esse bonum, quia est cum recta ratione congruens, aut quia prudenter talis esse iudicatur. Verum tota quaestio in eo sita est, quænam recta ratio dicatur, hoc est, Quidnam ratio postulet, ut recta sit in iudicando. De hoc multa Docto-

res tradidere. Sed re ipsam breuiter expediatur: tunc recta ratio dicitur, quando in iudicando quid sit faciendum, quid fugiendum, est prudens, ac sapiens: tunc verò est prudens, quando cura & diligentia ad rem agendam collata, quæ pro viribus potest adhiberi, habet rationem probabilem, quæ moueat ad agendum. Veluti cū Titius accedit ad foeminam sibi minimè matrimonio coniunctam, quia bona fide in ea re diligentia collocata putat probabiliter, esse vxorem suam, tunc huiusmodi accessus est bonus, quia cum recta ratione congruit, licet foemina illa sit vxor aliena. Pari ratione cū dubitarem, vestis, quam possideo, esset mea nec ne, posita opera & studio in domino eius conquiro, probabiliter iudicavi esse meam, nullum est in retinendo peccatum, licet vestis sit aliena, quia retinendi actus est rectæ rationi consentaneus iuxta vulgarissimam regulam in dubijs, vel pari alioqui causa melior est conditio possidentis, & idem est de cæteris similibus iudicandū. *Quæres*, quid sit id, quod Aristoteles docet, veritatem in rebus agendis, esse appetitui recto consentaneam. Ex quo S. Thomas colligit in agendis aut faciendis veritatem sumi ex eo, quod sit appetitui recto conueniens. *Respondeo*, Aristotelem eo loco docere, In speculationibus bonum & malum, nihil aliud esse nisi veri & falsi cognitionem: at verò in actionibus, inquit, veritas est, quæ cū recto appetitui congruit, hoc est, actio ideo est bona vel mala, quia electio (quam ibi rectum appetitum appellat Aristoteles) est recta vel prava: ex bona enim electione actio bona proficitur: aut sensus Aristotelis est: In rebus agendis electionem esse bonam, quæ est rectæ rationi consentanea. Si enim rectum est voluntatis propositum, quæ intentio vocatur, recta quoque est consultatio & electio. Nō igitur eo loco Philosophus docet rationem esse rectam ex respectu, & ordine ad appetitum rectum in rebus agendis, sed solum actionem esse rectam, quia cum recta ratione consentiat: aut electionem esse bonam, quia sit recto voluntatis proposito consentanea ex intentione. sequitur ergo, ut recta ratio sit, veluti paulò ante iam dixi, ea, quæ adhibita diligentia, per prudentiā ex probabili ratione iudicat, ac decernit quid sit agendum, quid fugiendum. *Secundò si roges*, Quo pacto Aristoteles intelligatur, cum ait, In virtutis opere requiri: *Primò*, ut quis scienter agat, non per ignorantiam vel errorem. *Secundò*, ut ex electione operetur, non casu, aut violenter. *Tertiò*, ut propter honestatem vel rectam rationem faciat. Ex quibus Scotus, Ocham, & Gabriel colligunt, non esse opus virtutis, si Titius elemosynam ei oget, nisi ea ratione dederit, quia recta ratio, hoc est prudentia præscribit eam esse indigentibus porrigendam. Sed si hoc verum esset, certe rustici aut ahj plebei, & vulgares homines raro virtutis officium præstaret, quia raro operantur, aut quippiam efficiunt ea animi voluntate, quòd id, recta ratio præcipiat. Aristotelis eo loco sensus est, In opere virtutis requiri, ut tamen quis habeat sibi propositum bonum vile, iucundum, honestum, probet & sequatur honestum, vtili & iucundo posthabito & neglecto: atque hoc est agere studio, & gratia honestatis, & virtutis, aut propter honestatem. *Quæres*, An si Titio sola

*Arist. lib. 6
Ethi. c. 2.
S. Tho. 1. 2.
q. 37. art. 5.
ad 3.*

*Scot. 2. dis.
41. q. 1. Ga
br. 2. d. 42.
q. 1. ar. 2. in
prob. concl.
4. c. 3. d.
23. q. 1. a. 2.
Ocham et
satur à
Gabriele.*

ratio honesti offeratur, & eam sibi obiectam amplectetur, & eligat, sit virtutis actus. Respondeo: Quandoque quis perspicit rationem honesti, & per huiusmodi notitiam ad honestum cognitum ut tale, se fleat, & mouet, eiusmodi actus est virtutis opus & officium: quia fit gratia virtutis.

Quintò quæritur, An quoadocunque electio est mala, intentio quoque mala sit? Quod est quæ- rere, An bonitas electionis ex bona intentione promanet? Veluti si quis furetur, ut eleemosynâ erogat: An sicut est mala electio furti, intentio quoque dandi eleemosynam sit mala? Almainus & quidam alij distinguunt: Quando intentio est efficax, nec est nisi vnum, quod possit eligi, & id est malum, tunc sicut electio est mala, ita etiam intentio, quoniâ eo ipso quod malum est id, quod eligi potest ad finem assequendum, ab eligendo desistere oportet; si vnicum tantum est id, quod eligi debet. Si verò duo sint, ex quibus fieri possit electio, & vnum sit bonum, alterum malum, tunc ex electione mala nõ foedatur intentio: Vt si quis ex proprijs bonis vel ex alienis furto sublatis, eleemosynam præstare possit, non continuò maculatur intentio, si ex alienis bonis & nõ proprijs eligendo dare constituit. Id probant: quia electio eius, quod ad finem refertur, non est circumstantia intentionis, ergo mala electio intentionem non inficit. Item, quia Titius eleemosynam largiri decernens habet duo, quorum alterum eligere potest. Nam habet propria, & aliena bona: & potest largiri ex proprijs, & non ex alienis, ergo eo ipso quod statuit dare ex alienis, deprauatur electio non autem intentio. Insuper quia electio est veluti quædam cõclusio ex intentione deducta: at veritas principiorum falsitate conclusionis non tollitur, ergo nec bonitas intentionis prauitate electionis polluitur. Sed verior est sententia, quam sequi videntur Bonauentura, Richardus & Gabriel, in vniuersum, si electio est mala intentionem quoque prauam esse. Ratio huius est, quia intentio est voluntas finis obtinendi per aliquid, quod ducit ad finem: ergo in intentione finis est voluntas eius, quod est vtile ad finem: sed si id quod ad finem dirigit, sit malum, necesse est, ut sit etiam mala voluntas eius, quod refertur ad finem, & proinde mala quoque intentio, quia est voluntas finem malis modis, artibus, & auxilijs cõsequendi. Deinde quia electio eius, quod est ad finem, ad intentionem relata, est veluti circumstantia, quibus auxilijs: quoniam est id, per quod peruenitur ad finem: at ex mala circumstantia opus corrumpitur, ergo ex mala electione deprauatur intentio. Sed est animaduertendum, intentionem finis posse dupliciter acci- dere, vno modo si Titius finem velit & appetat, & ea, quæ ducunt ad finem, generatim tãtummodo velit non autem explicite, & distincte & tunc potest esse bona intentio, nec inficitur, si postea mala fiat electio, quoniam intentione generaliter præcedenti non fuit definitè voluntarium a- liquod malum eorum, quæ diriguntur ad finem. Altero modo potest contingere, ut Titius finem optet, & sibi proponat ut obtinendum distincte per id, quod est malum, & eiusmodi electione ma- la maculatur intentio. Ex quo efficitur, ut si Titius propria, & aliena bona habeat, & cõstituat elar-

giri eleemosynam, & definitè non statuat dare ex bonis alienis, quamuis postea ex alienis præter, non inquinat prior intentionem, quia fuit finis, ut per aliquid generatim obtinendi.

Sextò quæritur, An mutato fine intentionis mutetur electio re ipsa, ita ut eadem non maneat. Duæ sunt opiniones, vna eorum, qui affirmant, eandem electionem manere, quamuis voluntatis finis propositus mutetur. Id probat primò, quia idem in cæteris humanis actibus contingit, ut si Titius ad sacram ædem se conferat studio pietatis & charitatis in Deum, & deinde finem mutet, & eat sui cõmodi gratia, quamuis finis mutetur: idem tamen iter conficit Titius. Pari ratione si quis primò Deum oreit causa religionis, deinde verò studio humanæ gloriæ captandæ; precatio est eadem, quamuis finis voluntatis mutatur. Secundò, quia si Titius velit pauperi eleemosynam dare, primo quidem causa Dei, deinde verò ob inanem gloriam, voluntatem dandi eleemosynam non mutat, sed finem duntaxat, ergo electio non variatur. Tertio si Titius velit Caio eleemosynam porrigere, ut eius inopiam subleuet, actus est misericordix. Deinde si in eodem actu perseueret, amore Dei, prior actus non definit esse misericordix, sed incipit esse charitatis officium; ac proinde opus est in duplici virtute repositum: quemadmodum si primò videas colorè album, & deinde simul etiam videas nigrum, non definit videre album, sed incipis nigrum cernere vna cum albo: ergo non mutatur electio, quia eleemosynam volo, ut indigentem subueniam, si simul etiam eandem velim causa Dei. Secunda opinio negat, eandem electionem re ipsa manere variato fine intentionis: quæ quidem opinio magis mihi probatur, quoniam quoadocunque mutatur obiectum, idem actus per manere non potest, siquidem actus circa rem obiectam versatur; at finis, est ratio, qua id, quod ducit ad finem eligitur; ergo mutato fine, variatur ratio, qua eligitur id, quod est ad finem, vnde fit, ut electio mutetur, quoniam non manet eadem ratio eligendi.

Ad argumenta verò obiecta respondeo, ad primùm non esse idem iuris de cæteris actibus, qui à voluntate imperantur, quod est de electione, vel de elicitis voluntatis actibus. nam actus aliarum facultatum à voluntate imperati, sua habent obiecta, in quibus versantur, & ideo quamdiu ea obiecta non mutantur, manent re ipsa iidem actus, quamuis voluntas finem sibi propositum mutet; is enim finis extrinsecus accedit. nihil igitur mirum est, si eadem sit precatio, eadem peregrinatio, quamuis modo causa Dei, modo gratia tui cõmodi Deum preceris, vel peregrineris. At verò sermo est de electione; quoniâ si tibi propositum finem mutes, omnino recedis à ratione, qua antè eligebas: variata verò eligendi ratione, eadem electio manere non potest. Ad secundum respondeo; cum primùm vis eleemosynam largiri studio virtutis, deinde ob inanè gloriam, electio tota mutatur, quoniâ licet eadè res eligatur, videlicet eleemosynæ largitio, non est tamen eadem ratio eligendi: electio verò non idcirco est eadem, quia idem eligimus, sed quia eadem ratione eligimus, quod est ad finem. Nam in ipsis quoque scientijs non est eadem scientia, si ratio

sciendi

S. Tho. 1. 2.
q. 19. art. 7.
Bonau. 2. d.
2. ar. 1. Ri-
char. 2. d.
40. a. 1. q. 1.
Alma. 1. a.
2. moral. c.
1. Med. 1. 2.
q. 9. art. 7.

Locis sup.
citatis.

sciendi varietur, quamvis idem sciatur: nec est eadem saltem specie & ratione fides, si idem credamus humano testimonio, aut diuino permoti, cum sit non eadem, sed diuersa ratio credendi.

Ad tertium, cum quis vult eleemosynam dare, vt indigenti succurrat, eligit quidem officium misericordiae; deinde cum eandem eleemosynam vult amore Dei, res electa est eadem, electio non item; quoniam non manet eadem ratio eligendi: & quamvis qui vult opus misericordiae non mutet speciem virtutis, mutat tamē numerum: nam modò vult aliud officium misericordiae propter Deum: nec idem iuris est de Titio primò vidente colore album, & deinde vnà cum eo vidente nigrum: tunc enim in Titio prior visio mutata non est, quoniam perseverat Titius in videndo albo; & ideo obiecto manente, idem actus vidēdi permanet, solum Titius incipit videre nigrum cum albo; sed non cernit album per nigrum. Secus est in electione, quoniam Titius priò elegerat id, quod est ad finem causa Dei, siue virtutis; deinde verò eligit eandem rem, sed per rationem diuersam, videlicet ob finem alium sibi propositum: ergo non eligit idem, quòd antea, per eandem eligendi rationem.

Ex dictis perspicitur, quid sit dicendum cū quæritur, an sit idem odium peccati, cum quis id detestatur, amore Dei, vel metu gehennæ, vel spe caelestis beatitudinis, vel odio turpitudinis, vel timore dedecoris, & infamiae, vel cupiditate alicuius commodi terreni, & caduci: odium enim distinguuntur pro varietate finis, cuius gratia peccatum detestamur. Hinc etiam fit, vt logè verior sit eorum opinio, qui censent, attritionem hoc est, actū quo dolemus de peccato metu gehennæ, vel odio turpitudinis, vel spe præmi caelestis, non transire in contritionem, qui est dolor de peccato, amore Dei, quoniam non est idem obiectum contritionis, quòd attritionis. Peccatum quidem est idem, de quo per attritionem, vel contritionem dolemus, sed non est eadem ratio dolendi, si doleas metu gehennæ, vel amore Dei: quamvis verum sit quòd Theologi tradiderunt, poenitentē, ex attrito aliquando fieri contritum per sacramenta, quoniam hoc non est, attritionem in contritionem transire, sed poenitentem ex peccatore per sacramenta fieri iustum: & dolor, de peccato metu gehennæ, si duret post sacramentum receptum, incipit gratia & charitate formari, & perfici.

Septimò quæritur, An è contrario mutetur intentio finis, si varietur electio eius, quòd est ad finem. Sunt etiam duæ opiniones; quidam enim negant, affirmant alij. Mihi verius apparet, penitus intentionē mutari re ipsa electione variata: quoniam intentio non est qualiscunq; voluntas, qua finem appetimus; sed qua finē volumus, his vel illis auxilijs, instrumētis, & remedijs consequendum, vnde ipsa intētiō finis, volumus quoq; id, quòd est vtile ad finem: ergo si mutetur quòd est ad finem, non potest eadē finis intentio manere, quamvis perseveremus in eodem fine volendo: v.g. Titius alienas pecunias impendere vult; vt eleemosynā det, & deinde non vult alienas, sed proprias infumere, vt eundem finem assequatur; intentio Titij est omnino mutata, quia est mutata electio;

nam priori intentione volebat Titius eleemosynam erogare ex bonis proprijs, ergo pars obiecti est penitus mutata; ac proinde eadem intentio manere non potest.

Octauò quæritur, An bona intentio finis minuat malæ electionis deformitatem: Veluti si Titius furetur, vt det eleemosynam, aut mentiatur, vt vitam seruet innocentis; Quæritur an minus peccet, quàm si ob malum finē furaretur aut mentiretur. Almainus ait, quosdam sensisse, non minus peccare: quia si ex bono fine cupiditas & foeditas electionis decreveret, & meliori fine magis remitti deberet; ergo ex optimo fine in totum prauitas tolleretur; quòd tamē dici non potest. Item quia finis bonus nihil boni malæ electioni præstat, ergo non potest minuere eius deformitatem. Veluti in naturalib; aquæ frigus minui, & remitti non potest, nisi aqua aliquid caloris excipiat. Deinde quia teste Augustino, in 6. Forte. 14. q. 5. Qui furatur, & dat pauperibus, magis peccatum auget, quàm minuat, vel excuset. Nam si totū, inquit, tribuat pauperibus, quòd abstulerat, potius addit peccatum quàm minuit. Sed vera sententia est, bono fine intētiōnis, minui malæ electionis prauitatē, vt ipse Almainus, Maior, & cōsentiens multorum opinio docet: & id colligitur apertè ex Augustino, in libris contra mendacium, in quibus manifesto tradit, mentiri quidem ob finem bonum esse peccatum, sed esse minus quàm mentiri ob malum finem.

Ad obiecta verò Respondeo: Ad primum, Nullo modo sequi, vt, si finis sit optimus, turpitudine malæ electionis ex toto auferatur: quia bonus finis prauitatē electionis non minuit aliquid boni ei cōferendo, sed solum minuit extrinsecus, quia summoet malum finem, qui si adesset, peior & deterior esset electio. Et eodem modo ad secundum respondeo, In naturalibus non remitti qualitatem contrariā, nisi per aliquid contrariæ qualitatis susceptum; at in moribus minuitur deformitas electionis solum ex eo, quòd per bonum finem voluntati obiectum, malus finis detrahitur, quo peior redderetur intentio. Ad tertium ex Augustino Respondeo, peccatum augetur, si res furto sublata detur pauperibus, quia qui dat, hoc ipso alienum distrahit, & consumit; in quo etiam est peccatum: quia dat, & impendit non sua, sed aliena; & quæ abstulerat, restituere domino, non pauperibus erogare, debebat: & loquitur Augustinus de pauperibus, qui communes & solitas necessitates patiuntur.

Nonò quæritur, An quando actus æquè ex duobus finibus existit, quorum neuter refertur ad alterū, possit esse simul bonus & malus; bonus quidem ex bono fine, malus verò ex malo. Vtputa si Titius templum adeat, & sacris interfuit precationis gratia, & inanis gloriæ studio & cupiditate, Quæritur inquam, an hic actus Titij sit bonus simul & malus? Respondeo, Si duo fines sint æque propositi, bonus & malus, etiam si neuter referatur ad alterum, in totum actus est malus. Ratio huius est, quia actus secundum substantiam est vnus tantummodo, & ex vno bono fine bonus esse non potest, quoniam bonum ex integra causa existit: & cum malum ex peculiari quocunq; vitio oriatur, sequitur vt huiusmodi actus in totum sit

Alma. tra.
1. mor. c. 12

Ma. 2. d.
24. q. 4.
c. 5.

malus; nam ad turpitudinē & prauitatem actus, sufficit si vnus tantum finis sit malus: quoniam ad bonitatem eius integra causa requiritur. Et proinde quando actus a quē duos fines habet, neceffe est vtrumque esse bonum vt actus sit bonus. Si igitur vnus finis est malus, ex toto, non ex parte malus est actus. Animaduertēdum est, si actus sit bonus ob finem propriū bonum, ad quem referatur, minimē corrumperetur, si postea malus finis accesserit, quia huiusmodi accessu nequaquā actus suū bonum finem amittit. Ex quo efficitur, vt actus vel officium charitatis, vel alicuius alterius virtutis opus ab honestate factum, & cōtinuatum, non inquinetur, si ob inanem gloriam, & laudem absoluitur; quoniam inanis gloria finem charitatis, aut virtutis non submouet: sine autem proprio virtutis retento actus ipse continuatur, qualis antea coepit. Nec obstat, si homo faciēs charitatis vel virtutis officium, simul quoq; vanam laudem, & gloriam, vt finem sibi propositum cōcupiscat: actus etenim charitatis aliquando cum veniali peccato simul existit, & cōtinuatur: cum quis simul pręstat opus & officium charitatis siue virtutis, & ex alia parte inanis glorię desiderio & cupiditate maculatur: actus enim charitatis, aut virtutis, si verē charitatis aut virtutis opus & officium est, peccatum esse, non potest. Ne intelligas eundem actum esse bonum simul, ac malum. Sed sic intellige, duos esse actus re, & substantia, vel ratione morali diuersos, cum quis aliquid facit amore Dei, vel studio inanis glorię, vt colligitur ex S. Thom. 1.2. q. 20. art. 6. Dur. 2. d. 40. q. 3. Almai. tract. 1. Mor. c. 12. Medina 2.2. q. 20. art. 6. vers. Et pro argumento maiori.

Cap. VI.

De bonitate & prauitate actus exterioris.

S. Tho. 1.2.
q. 20. art. 1.

PRIMO queritur, An actus exterior sit per se & intrinsecus bonus aut malus? Quod est querere, An bonitas aut turpitudinis solū conueniat actui interiori voluntatis per se, an verō etiam actui exteriori: Et nomine quidem actus exterioris, intelligitur omnis actus cuiuscunque alterius facultatis à voluntate distincte. De hoc tres sunt opiniones; Prima docet bonitatem aut vitiositatem moris solū actui interiori voluntatis per se, & intrinsecus conuenire; in actu verō exteriori solū intrinsecus existere, nimirum vel tanquam in causa, vel tanquam in effectu. Verbi gratia cupiditas furandi est per se, & intrinsecus mala: furtum verō si accipitur vt obiectum voluntatis, est malum tanquam causa & origo malę voluntatis: Si verō accipitur, vt est actus à voluntate perductus in opus, furtum est malum tanquam effectus & signum malę voluntatis. Sicuti in naturalibus animal est per se sanum, quia sanitatem habet: medicina verō est sana tanquam causa sanitatis: vrina autem est sana tanquam effectus, & nota sanitatis. Sic opinantur, Durandus, Otham, Gabriel, Almainus, Scotus, Richardus, & Bonauentura. Id probant quia actus non habent bonitatem, aut prauitatem moris nisi quatenus est voluntarius & liber: actus exterior non est per se & intrinsecus vo-

Dur. 2. dist.
42. q. 1. Otham, quodl.
1. q. 20. Gabriel. 2. d. 42
q. 1. Almai.
tra. 3. mor.
c. 18. Scot.
quodl. 18.
a. 2. Richa.
2. d. 42. ar.
1. q. 1. Bon.
2. d. 42. ar.
1. q. 1.

luntarius, & liber; sed solū extrinsecus per actum voluntatis: ergo non est per se & intrinsecus bonus aut malus. Secunda opinio distinguit actus exteriores & ait; si sit intellectus vel appetitus sensus, possunt esse intrinsecus & per se boni aut mali; Si verō sint aliarum virium exequentium id, quod appetit & eligit voluntas, solummodo possunt esse intrinsecus boni aut mali. Ratio huius sententię est, quia putat liberum aliqua ex parte inesse per se & intrinsecus actibus intellectus vel appetitus sensus; nullam verō libertatem habere actus aliarum exequentium facultatum. Tertia sententia affirmat actus exteriores, qui sunt boni vel mali ex obiecto & circumstantijs, esse per se & intrinsecus bonos aut malos. Sic mihi videntur sentire S. Thom. 1.2. q. 20. art. 1. Caietan. 1.2. q. 20. ar. 1. & hęc sententia est probabilior: quoniam bonitas aut deformitas moris non solū sumitur ex respectu & ordine, quem habet actus exterior ad voluntatem; sed etiam ex eo, quem habet ad rationem; quando actus ex obiecto, materia, & circumstantijs consideratur. Quoniam si actus per se est recte rationi consentaneus; per se & intrinsecus eo ipso bonus existit: & e contrario, actus recte rationi dissentaneus est per se malus: Sed actus exterior furandi vt est rationis obiectum, est recte rationi contrarius, ergo per se est intrinsecus malus, & actus caste viuendi, aut reddendi cuius, quod suum est, cum recte ratione congruit, ergo est per se bonus. Quod vt plenius intelligas, animaduerte quod tradit. S. Tho. 1.2. q. 20. art. 1.2. & 3. opus exterius dupliciter accipi posse: aut enim accipitur vt rationis obiectum, aut quatenus in facto consistit: primo modo est bonum vel malum rationis, quia vel est rationi consentaneus, vel dissentaneus, etiam antequam fiat, immo siue fiat, siue nō fiat: secundo modo non est bonū, vel malum, nisi quia nostra sponte & voluntate factum.

Ad id verō, quod prima opinio obijcit, Respondeo, Voluntarium & liberum requiri quidem ad genus moris quando in facto consistit, ideo enim actus belluarum, amentium vel infantium non sunt in genere moris constituti, quia voluntarij & liberi non sunt; sed bonitas & prauitas moris non solum sunt ex comparatione cum voluntate vel libertate, sed ex respectu & ordine ad rationem cuius nimirum opus exterius est obiectum antequam fiat. Actus igitur, cum primum est humanus in facto, videlicet voluntarius & liber, reponitur in genere moris: Distinguitur verō specie in bonum & malum, eo quod cum recte ratione conuenit, aut pugnat tanquam rationis obiectum. Et falsum est, quod secunda opinio existimat, in actibus intellectus vel appetitus sensus, liberum aliqua ex parte inesse per se & intrinsecus, quoniam liberum est per se in actibus voluntatis tantummodo.

Secundō queritur, Num prauitas prius sit in actu interiori voluntatis, à quo deinde in actum exteriorē derivatur, an potius contra prius in se actu exteriori, postea verō in interiorē transmittatur. Dux sunt opiniones, Prima docet, omnē turpitudinē & sceleratē moris prius esse in actu interiori voluntatis, & inde in actu exteriorē transfundi. Est hęc sententia Bonauentura,

Richardus,